

<https://coth.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Comparative Theology

E-ISSN: 2322-3421

Document Type: Research Paper

Vol. 12, Issue 2, No.26, Autumn & Winter 2020-2021 pp 25-28

Receive: 17/01/2021 Accepted: 19/10/2021

Coronavirus Threatens False Human Happiness Relying on Boethius' Consolation of Philosophy

Maryam Salem*

Assistant Professor, Department of Philosophy & Kalam (or Theology), Faculty of Theology and Religions, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran
m_salem@sbu.ac.ir

Sayyede Fatemeh Nourani Khatibani

M.A. Graduate of Comparative Theology, Faculty of Theology and Religions, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran
sfnoorani@gmail.com

Extended Abstract:

“*The Consolation of Philosophy*” is one of Boethius' treatises representing Boethius' philosophy. Boethius' political collapse has occurred at the time of writing “*The Consolation of Philosophy*”. In this treatise, he has sought to find out whether happiness, such as wealth, power, honor, etc., which are not lasting and eternal, can give true peace to Man. In fact, he has sought an eternal peace.

Just as a political collapse causes loss of power, wealth, honor, etc. for Boethius or any other politicians, Corona disease, with its peculiarity of "epidemic" process, has imposed heavy economic and psychological consequences on humans. This article sought to find out whether Boethius's consolation of philosophy in dealing with false happiness could be generalized to a pandemic like Corona similar to the cases of political collapse and its aftermath. To this end, we analyzed Boethius' views on false happiness and true goodness in “*The consolation of philosophy*”.

According to Boethius, what distinguishes the true goodness from false happiness is its stability. True peace depends on achieving happiness that is eternal. True goodness should not be like happiness of Man's material part, which is unstable and may be destroyed at any moment by the factors that are considered necessary for the unstable world. Thus, for Boethius, true goodness is related to Man's immaterial component, the soul, which is immortal. In fact, philosophy has helped Boethius to become acquainted with the true nature of

*Corresponding author

salem, M., Nourani Khatibani, S. (2022). Coronavirus Threatens False Human Happiness Relying on Boethius' Consolation from Philosophy. *Comparative Theology*, 12(26), 125-138.

2322-3421 / © 2021 The Authors. Published by University of Isfahan

This is an open access article under the BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/coth.2021.126895.1521>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.20089651.1400.12.26.9.5>

welfare and realize that changes in wealth and welfare are inherent, concluding that what is variable cannot be eternal. The only real property and wealth that worldly events and changing things cannot take from Man is his own truth, to which he must pay a due attention. Boethius is of the belief that even if Man loses all the qualities that distinguish him from others and what he possesses, he is still a human and his humanity is not destroyed by losses. Therefore, the purpose of his life must be drawn out on the basis of this true essence. If this is Man's basic criterion of life, his losses, illness, political downfall, etc. do not matter anymore. What is important is to return to his self-nature. What we achieve is always with us and we will not be at peace until we achieve it.

The desire for true goodness is naturally in human's soul and what keeps Man away from this goodness is paying attention to false external happiness such as wealth, honor, power, etc. Boethius believed that all creatures seek to achieve a single goal, namely happiness, in different ways and this happiness is the most perfect good. Since it encompasses all goodness, there is no goodness above it; thus, whoever achieves this supreme goodness would not seek anything else. Philosophy helps Man to be guided towards goodness, i.e., God, through self-knowledge and the process of returning to his self.

Boethius believes that these new conditions are not the result of a political collapse that changes wealth and welfare, but that change and instability are inherent in them and appear only in new conditions, no matter if this new situation is a political collapse or an epidemic or any other phenomenon. The importance of these new conditions is in reminding the instabilities of wealth and material prosperity and human's need and desire for an eternal thing -- a real and fixed thing that cannot be lost. Recognizing and evaluating the new conditions and analyzing the reasons for these misfortunes and losses serve Man as a reminder to know himself and the end of his life, thus trying to achieve the eternal truth. This is the path that Boethius takes in the wake of the political collapse and its necessities. Therefore, there is no difference between Corona disease and political collapse or between one person and many people; the nature of unhappiness is variability and instability. Whether it is related to a natural phenomenon, a disease, or a political equation, it reveals a changing nature.

Keywords: Boethius, Coronavirus, human, false happiness, true goodness

References

- Corona the Lever of Neocapitalism to Kill the Elderly of Western Society/Victims of the Capitalist System (March, 25, 2020). Retrieved from Islamic Azad University News Agency (ANA). <https://ana.ir/fa/news/32/479589/>
- Coronavirus and the shadow of suicide on American citizens (May, 23, 2020a). Retrieved from Islamic Republic News Agency (IRNA). <https://www.irna.ir/news/83792696/>
- Prohibition of breathing apparatus for American disabled people in the Corona Crisis (April, 3, 2020). Retrieved from Judiciary of Iran, High Council for Human Rights. <http://www.humanrights-iran.ir/news-77471.aspx>
- The latest case of coronavirus in the world (May, 22, 2020b). Retrieved from Islamic Republic News Agency (IRNA). <https://www.irna.ir/news/83710918/>
- The pervasive effects of the Coronavirus epidemic on the world economy (April, 13, 2020). Retrieved from Asia Economic Newspaper. <https://www.asianews.ir/fa/newsagency/1632/>
- Alipour, A., Ghadami, A., Alipour, Z., & Abdollahzadeh, H. (2020). Preliminary Validation of the Corona Disease Anxiety Scale (CDAS) in the Iranian Sample. *Quarterly Journal of Health Psychology*, 32(4), 163-175.

- Arber, A. (1943). Spinoza and Boethius. *Isis*, 34(5), 399-403. <https://www.jstor.org/stable/225738>
- Arch, J. (2008). The Boethian "Testament of Love". *Studies in Philology*, 105(4), 448-462. <https://www.jstor.org/stable/20464333>
- Arlig, A. W. (n.d). Boethius. *Encyclopedia of Medieval Philosophy*. <https://link-springer-com.ezp3.semantak.com/content/pdf/10.1007%2F978-94-o24-1151-5-88-2.pdf>
- Asgarpoor, M. & Sheykhezadeh, H. (1397). Social Darwinism from the perspective of Michael Ross: A critical evaluation. *Philosophical Investigations*, 33, 117-142.
- Bahrani, M. (1390). Power in the Consolation of Philosophy. *History of Philosophy*, 3, 181-196.
- Boethius, A. (1968). *Boethius, Tractates, De Consolatione*. Translation by H. F. Stewart and E. K. Rand, Cambridge Massachusetts: Harvard University Press.
- Boethius, A. (1385). *The Consolation of Philosophy*. Translated by Sayeh Meisami, Tehran: Negahe Moaser Publication.
- Chadwick, H. (1981). *Boethius the Consolation of Music, Logic, Theology, and Philosophy*. New York: Oxford University press.
- Claassen, J. M. (2007). Literary Anamnesis: Boethius Remembers Ovid. *Helios*, 34(1), 1-35. <https://doi.org/10.1353/hel.2007.0000>
- Curley, III. T. F. (1987). The Consolation of philosophy as a Work of Literature. *The American Journal of Philology*, 2, 343-367. <https://www.jstor.org/stable/294821>
- Dadgar, Y. (1378). The Capitalist System from the Point of View of Capitalist Economists. *Ketab-e Naghd*, 11, 146-173.
- Donato, A. (2013). Self-Examination and Consolation in Boethius' "Consolation of Philosophy". *The Classical World*, 106(3), 397-430. <https://www.jstor.org/stable/24699933>
- Douglas, V. H. (2009). Quid Ipse Sis Nosse Desisti. *The Normativity of the Natural*. https://link-springer-com.ezp3.semantak.com/content/pdf/10.1007%2F978-90-481-2301-8_6.pdf
- Farnoosh, G., Alishiri, G., Hosseini, Z. S. R., Dorostkar, R., & Jalali, F. (2020). Understanding the Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2 (SARS-CoV-2) and Coronavirus Disease (COVID-19) Based on Available Evidence: A Narrative Review. *Journal of Military Medicine*, 22(1), 1-11.
- Ford Wiltshire, S. (1972). Boethius and the "summum bonum". *The Classical Journal*, 67(3), 216-220. <https://www.jstor.org/stable/3296595>
- Gilson, É. (1389). *History of Christian Philosophy in the Middle Ages*. Translated by Reza Gandomi Nasrabadi. Ghom: The University of Religions and Denominations Press.
- Ilkhani, M. (1376). God and Good in the thought of Boethius. *Philosophy Letter*, 1, 67-104.
- _____ (1380). *The Metaphysics of Boethius*. Tehran: Elham.
- _____ (1393). *History of Philosophy in the Middle Ages and the Renaissance*. Tehran: Samt Publication.
- Kangarani F., V. (1396). Reflections on Humanism. *Marifat*, 12, 41-48.
- Khalandi, Ali (1394), Boethius is a man beyond the Middle Ages, *The Center for The Great Islamic Encyclopedia*, <http://cgie.org.ir/fa/news/116109>.
- Lane, T. (1390). *Lion Book of Christian Thought=Exploring Christian Thought*. Translated by Robert Aserian. Tehran: Farzan.
- Mohaddeth A. A., Javadian Nik, S. Azadmanesh, M., & Makian, A. (2020). Corona (definitions, interventions, consequences. *Journal of Humanities and Islamic Strategic Studies*, 23, 145-149.
- Mohaddeth A. A., Roshan, F., & Najarzadeh, T. E. (2020). The role of psychologists in natural crises (Case study: prevalence of Coronaviruses disease in Iran). *Human Sciences Research Journal*, 25, 255-259.
- Monagemi, A. & Namazi, H. (1399). Philosophy of Science, Epidemiology and Corona (May, 2, 2020).

- Hamshahri*. Online, <https://www.hamshahrionline.ir/news/507396/>
- Murphy, N. (1391). *Bodies and Souls or Spirited Bodies?* Translated by Ali Shahbazi and Seyyed Mohsen Eslami. Ghom: The University of Religions and Denominations Press.
  - Nielsen, M. E. (2016). Translating Lady Philosophy: Chaucer and the Boethian Corpus of Cambridge. *The Chaucer Review*, 51, 209-226. <https://www.jstor.org/stable/10.5325/chaucerrev.51.2.0209>
  - Patch, H. R. (1935). Necessity in Boethius and the Neoplatonists. *Speculum*, 10, 393-404. <https://www.jstor.org/stable/2846776>
  - Reiss, E. (1981). The Fall of Boethius and the Fiction of the "Consolatio Philosophiae". *The Classical Journal*, 77(1), 37-47. https://www.jstor.org/stable/3297357?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents
  - Saeedi, A. (1399). Corona Sociology, What are the Social Consequences of the Coronavirus? (April, 22, 2020) Sazandegi Newspaper. <https://sazandeginews.com/News/Print/7094>
  - Shanzer, D. (1984). The Death of Boethius and the 'Consolation of Philosophy'. *Hermes*, 112, 352-366. <https://www.jstor.org/stable/4476386>
  - Silk, E. T. (1939). Boethius's *Consolatio Philosophiae* as a Sequel to Augustine's Dialogues and Soliloquia. *The Harvard Theological Review*, 32(1), 19-39. <https://www.jstor.org/stable/1508070>

الهیات تطبیقی

نوع مقاله: پژوهشی

سال دوازدهم، شماره بیست و ششم، پاییز و زمستان ۱۴۰۰

ص ۱۲۵-۱۳۸

تاریخ وصول: ۱۳۹۹/۱۰/۲۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۷/۲۷

کرونا تهدیدکنندهٔ سعادت‌های دروغین بشر با تکیه بر تسلیابی بوئیوس از فلسفه

مریم سالم*، استادیار گروه حکمت و کلام، دانشکده الهیات و ادیان، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

m_salem@sbu.ac.ir

سیده فاطمه نورانی خطیبانی، دانش آموخته کارشناسی ارشد کلام تطبیقی، دانشکده الهیات و ادیان، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

sfnoorani@gmail.com

چکیده

در این مقاله با شبیه سازی و وضعیت بوئیوس حاصل از سقوط سیاسی و لوازم آن مانند از دست دادن قدرت، ثروت و افتخار و ... با وضعیتی که بیماری کرونا و پیامدهای ناشی از آن برای بشر داشته، به تمایز سعادت‌های دروغین خودساختهٔ بشر با سعادت حقیقی او پرداخته شده است تا دریافته شود آیا تسلیابی بوئیوس از فلسفه در برخورد با سعادت‌های دروغین در موارد مشابه با سقوط سیاسی و لوازم آن، مانند بیماری همه‌گیر کرونا نیز صادق است. بدین منظور، تعریف بوئیوس از انسان، سعادت‌های دروغین، سعادت راستین و فرآیند بازگشت به خود که به نیل انسان به خیر حقیقی منجر می‌شود، به روش تحلیلی توصیفی واکاوی می‌شوند. بوئیوس در تعریف انسان به دوگانه‌انگاری قائل است و بدن انسان را فانی و نفس او را فناپذیر می‌داند. از نظر او، لازمهٔ سعادت راستین، پایداری است، حال آنکه ویژگی ماده ناپایداری است؛ بنابراین، آن سعادت‌های مربوط به جزء مادی انسان، در عین حال که برای زندگی خاکی بشر ضروری‌اند، پایدار نیستند. گاهی بر اثر سقوط سیاسی یک فرد و گاه با عوامل دیگری که لازمهٔ دنیای ناپایدار است، از بین می‌رود. از نظر بوئیوس، چون خیر حقیقی پایدار است، پس به جزء غیر مادی انسان، یعنی نفس مربوط است. خداوند در طبیعت انسان نیل به این خیر را قرار داده که همان خدا است و فلسفه کمک می‌کند تا انسان با شناخت خود، از طریق فرآیند بازگشت به خود به آن رهنمون شود.

واژه‌های کلیدی

بوئیوس، کرونا، انسان، سعادت‌های دروغین، خیر حقیقی

*مسئول مکاتبات

سالم، مریم، نورانی خطیبانی، سیده فاطمه. (۱۴۰۰). کرونا تهدیدکنندهٔ سعادت‌های دروغین بشر با تکیه بر تسلیابی بوئیوس از فلسفه. *الهیات تطبیقی*، ۱۲ (۲۶). ۱۲۵-۱۳۸.

2322-3421 / © 2021 The Authors. Published by University of Isfahan

This is an open access article under the BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/coth.2021.126895.1521>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.20089651.1400.12.26.9.5>

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

(Claassen, 2007: 1).

بوئیوس در زمان نگارش *تسلای فلسفه*، به لحاظ سیاسی از قدرت سقوط کرده و خیانت‌های دوستان خود را متحمل شده بود (Donato, 2013: 403). او در این رساله در پی آن است تا بیابد آیا سعادت‌هایی مانند قدرت، ثروت، افتخار و ... آرامش حقیقی را به انسان هدیه می‌دهند؛ در صورتی که هیچ‌یک از اینها پایدار و ابدی نیستند و ممکن است با اتفاقی مانند کنار زده شدن از اریکه قدرت سیاسی و ملزومات آن یا هر پدیده طبیعی دیگر از دست بروند. او به دنبال آن خیر حقیقی، آن سعادت راستینی است که پایدار و ابدی بماند؛ زیرا تنها در سایه جاودانگی یک سعادت، آرامش حاصل از آن برای انسان گوارا خواهد بود (بوئیوس، ۱۳۸۵: ۲۶۵). بوئیوس در رسیدن به این مقصود و کشف خیر حقیقی پایدار از فلسفه تسلای می‌یابد. فلسفه در هیبت بانویی بر او هویدا می‌شود و با کمک به شناخت بوئیوس و وضعیت او و یادآوری آنچه بوئیوس فراموش کرده است، مقصد را به او نشان می‌دهد و او را به سمت آن خیر حقیقی رهنمون می‌سازد (بوئیوس، ۱۳۸۵: ۹۶-۹۸).

همان‌طور که سقوط سیاسی برای بوئیوس یا هر سیاستمدار دیگری می‌تواند موجب از دست رفتن قدرت، ثروت و افتخار شود، بیماری کرونا هم با ویژگی مخصوص به خود یعنی «همه‌گیری» تبعات اقتصادی و روانی سنگینی را به بشر تحمیل کرده است. این بیماری همه‌گیر نه تنها اصلی‌ترین جزء مادی بشر یعنی «بدن» را تهدید می‌کند، تقریباً همه ملزومات و سعادت‌های وابسته به این جزء مادی را نیز از انسان گرفته است. جهان با ویروس مواجه است که می‌تواند در کشورهای ثروتمند با داعیه جهانی تلفات بیشتری بگیرد. ناپایداری این امکانات مادی نخستین خصیصه‌ای است که در رویارویی بیماری کرونا با سعادت‌های خودساخته بشر دیده می‌شود؛ مانند در نظر گرفتن این قاعده «همواره ترجیح دادن چیزی به بهای از دست دادن چیز دیگری است»، در ارائه خدمات پزشکی به

آنیکیوس مانلیوس سورینوس بوئیوس (Anicius Manlius Severinus Boethius) (۵۴۵-۴۸۰م) را باید آخرین فرد نمایانگر تمدن رومی و نخستین فیلسوف مدرسی دانست (لین، ۱۳۹۰: ۱۵۷). او در دربار تئودوریک (Theodoric) امپراتور استروگوت‌ها (Ostrogoths) صاحب مقام‌های مهمی از جمله منصب کنسولی و ریاست کل امور دربار شد (ایلخانی، ۱۳۹۳: ۱۳۳). شخصیت متفرد و موقعیت اجتماعی مناسب او موجب شد تا طی سفرهایی به مراکز مهم فکری آن زمان، مانند آتن و اسکندریه، از طریق بازمانده‌های مدرسه‌های فلسفی افلاطون با بخش‌های چشمگیری از افکار افلاطون آشنا شود (خالندی، ۱۳۹۴). بوئیوس وارث گرایش افلاطونی‌گری بود؛ گرایشی که با افلوپین در قرن سوم میلادی شروع شده و با آگوستین ادامه یافته بود. او به دنبال این بود تا میان تعهد مسیحی خود و این مکتب فلسفی پیوندی برقرار سازد (بوئیوس، ۱۳۸۵: ۲۴).

از جمله مهم‌ترین آثار بوئیوس *رسائل کلامی* او هستند که به «نوشته‌های مقدس» (*Opuscula Sacra*) معروف‌اند و شامل پنج رساله در باب اصول مسیحیت می‌شوند: *تسلای فلسفه* (*The Consolation of Philosophy*) رساله دیگر بوئیوس است که می‌توان آن را نمایانگر فلسفه بوئیوس دانست (ایلخانی، ۱۳۹۳: ۱۳۴). در این رساله فلسفه به صورت بانویی بر او ظاهر می‌شود. محتوای این رساله حاکی از آن است که نویسنده‌اش با افکار افلاطونی، ارسطویی، رواقی، اپیکوری و نوافلاطونی آشنا است (Curley, 1987: 343). هم پیروان سنن یونان و روم باستان و هم قرون وسطایی‌ها که بوئیوس را یک دانشمند جامع علوم می‌دانند، اذعان دارند *تسلای فلسفه* نه تنها شامل دیدگاه‌های فلسفی، متضمن کهنه مجموعه کتب کلاسیک سخنوران بزرگی چون آگوستین است و در اصل، این رساله افکار افلاطونی در خصوص ذات خدا و نسبت اراده آزاد در مقابل مشیت الهی را مطرح می‌سازد

گروه‌های مختلف در بعضی از کشورها که به دلیل منابع درمانی محدود، بین درمان جوانان و سالمندان مجبور به انتخاب می‌شوند (همشهری آنلاین، ۱۳۹۹). حال تصور کنید اگر انسانی تنها قائل به جزء مادی برای بشر باشد، در مواجهه با این بیماری و پیامدهای آن چه برخوردی خواهد داشت و آیا اساساً چنین انسانی می‌تواند از پس پیامدهای روانی این مهلکه برآید یا خیر. به‌طور مثال، به گزارش ایرنا در کشوری مانند ایالات متحده آمریکا دانشمندان نسبت به افزایش پدیدهٔ خودکشی و مصرف مواد مخدر در اثر پیامدهای ناشی از این بیماری، همچون وحشت از بی‌کاری و افزایش خشونت‌های خانگی حاصل از تأثیرات مخرب اقتصادی این بیماری بر زندگی مردم هشدار داده‌اند (خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۹۹ الف).

در این مقاله با شبیه‌سازی و وضعیت ناشی از سقوط سیاسی بوئیوس و لوازم آن مانند از دست دادن قدرت، ثروت و افتخار و ... با وضعیتی که بیماری کرونا و پیامدهای آن برای بشر داشته، به تمایز سعادت‌های دروغین خودساختهٔ بشر با سعادت حقیقی او پرداخته شده است تا دریافته شود آیا تسلیابی بوئیوس از فلسفه در برخورد با سعادت‌های دروغین در موارد مشابه با سقوط سیاسی و لوازم آن، مانند همه‌گیری یک بیماری همچون کرونا نیز تعمیم‌پذیر است یا خیر. چنانکه الکس برادبنت (Alex Bradbent) می‌گوید: «بازفهم مسائلی قدیمی در قالبی نو صرفاً از رهگذر شناسایی مسائلی جدید ممکن خواهد بود» (همشهری آنلاین، ۱۳۹۹). قرار نیست مهارت فیلسوفان و ارزش فلسفه در مباحث کلاسیک آن خلاصه شود. توانایی و قابلیت فلسفه با پرداختن به مسائلی غریب، نوپدید، آزاردهنده، چالش‌برانگیز و حتی شرم‌آور به محک در می‌آید (همان). با این تفاسیر، بیماری کرونا یکی از همین مسائل چالشی است که می‌توان از رهگذر دیدگاه متفکران و فیلسوفان با آن مواجه شد. تا کنون پژوهش‌هایی به‌طور جداگانه در خصوص بیماری کرونا و مسئلهٔ خیر از نظر بوئیوس نگاشته شده است؛ اما هیچ

پژوهشی به این بیماری از رهگذر تفکر بوئیوس نپرداخته است. پژوهشگران این مقاله با توجه به شباهت جدال این بیماری با امکانات مادی و سعادت‌های ناپایداری که بشر برای خود فراهم ساخته است با وضعیت بوئیوس حاصل از سقوط سیاسی و لوازم آن، در پی شناخت تمایز سعادت‌های دروغین خودساختهٔ بشر با سعادت راستین هستند و اینکه ببینند آیا راه‌حل بوئیوس و تسلیابی‌اش از فلسفه دربارهٔ بیماری ناشناخته‌ای مانند کرونا و پیامدهای ناشی از آن هم جوابگو خواهد بود. بدین منظور، در ابتدا به چستی بیماری کرونا و پیامدهای ناشی از آن اشاره خواهد شد و بعد تعریف بوئیوس از انسان، سعادت‌های دروغین، سعادت راستین و فرآیند بازگشت به خود که به نیل انسان به خیر حقیقی منجر می‌شود و همچنین، جایگاه عوامل بیرونی‌ای مانند بیماری کرونا در ارتباط با تفکرات بوئیوس تبیین می‌شوند؛ همهٔ این موارد، به روش تحلیلی توصیفی واکاوی خواهند شد.

شایان توجه است چنانکه الکس برادبنت هم می‌گوید، همه‌گیری بیماری کرونا به‌طور کامل در انحصار هیچ تخصصی نیست و هر تخصصی از جمله فلسفه می‌تواند با وجهی از این بیماری مرتبط باشد (همشهری آنلاین، ۱۳۹۹)؛ بنابراین، در این مقاله سعی شده است با تفکر و سیری فلسفی، از منظر تسلیابی بوئیوس از فلسفه در مواجهه با سعادت‌های ناپایدار که بوئیوس از آنها به‌عنوان سعادت‌های دروغین یاد می‌کند، به بیماری کرونا و پیامدهای ناشی از آن نگریسته شود.

۱- بیماری کرونا و پیامدهای ناشی از آن

کرونا جزء خانوادهٔ بزرگی از ویروس‌ها است که می‌تواند موجب عفونت‌های تنفسی شود (علی‌پور و دیگران، ۱۳۹۸: ۱۶۴). این ویروس جزء ویروس‌های پاکت‌دار تک‌رشته‌ای با منشأ جانوری است و در سالمندان، بیماران دارای بیماری‌های زمینه‌ای مثل دیابت، فشارخون بالا و ... شایع‌تر است. کرونا از طریق قطرات، تماس

امسال به پایین‌ترین حد ممکن رسانده است و با تعطیلی صنعت توریسم و کارخانه‌ها بیشترین آسیب را به تولید ناخالص داخلی جهانی در فصل اول ۲۰۲۰ وارد کرده است. نکته نگران‌کننده این است که براساس گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OCED) دامنه این کاهش رشد اقتصادی جهانی نامعلوم گزارش شده است. تقریباً همه کسب‌وکارها و فعالیت‌های اقتصادی متمرکز بر اجتماعات انسانی، مانند گردشگری، رستوران‌داری، ورزشگاهها، سینماها، مراکز خرید، نمایشگاهها و انواع حمل‌ونقل در صورت نبود برنامه مدیریتی مناسب در مقابل این بحران، بالطمه‌های سنگین و گاه جبران‌ناپذیر مواجه خواهند شد (روزنامه اقتصادی آسیا، ۱۳۹۹).

۲- ساختار تسلائی فلسفه

تسلائی فلسفه یک سیر است و بدون در نظر گرفتن مسیر کلی آن دستیابی به مقصود بوئیوس حاصل نمی‌شود؛ بنابراین، قبل از ورود به بحث اصلی ضروری است با ساختار این رساله به‌خوبی آشنا شد. این رساله شامل پنج دفتر می‌شود. در دفتر نخست، بانوی فلسفه مشکل اصلی بوئیوس را دورشدن و فاصله‌گرفتن از واقعیت خود می‌داند (Boethius 1968, 167). در دفتر دوم، بوئیوس با ماهیت تغییرپذیر ثروت‌های مادی آشنا می‌شود و به این نکته پی می‌برد که تنها زمانی می‌تواند احساس مالکیت بر چیزی داشته باشد و خود را صاحب چیزی بداند که آن چیز جاودانه باشد (ibid: 175-181). در دفتر سوم، بوئیوس تنها سعادت واقعی (True Happiness) را خیر اعلی می‌داند و در این دفتر اذعان می‌کند که خیر اعلی و خدا یکی است (بوئیوس، ۱۳۸۵: ۱۶۰). در دفتر چهارم، بوئیوس به دنبال جواب این سؤال است که آیا خداوند که همان خیر اعلی است، به عدالت رفتار می‌کند یا خیر (همان: ۲۹۶). در دفتر پنجم، او به دنبال چگونگی جمع بین علم الهی و اختیار انسان است (همان: ۳۱۷). بوئیوس در نگارش تسلائی فلسفه متأثر از

نزدیک، آتروسسل (هواپخش) منتقل می‌شود (فروش و دیگران، ۱۳۹۹: ۳-۴). علائم این بیماری عبارتند از: دمای بالای ۳۸ درجه، سرفه، خستگی و درد عضلانی، سردرد و گاهی خونریزی. تا زمان نگارش این مقاله هیچ درمان قطعی برای این بیماری کشف نشده و دانش درباره این ویروس محدود است و تنها راه مقابله با آن، پیشگیری با شستشوی مکرر دست‌ها به‌خصوص بعد از تماس مستقیم با افراد مبتلا یا محیط آن‌ها، پرهیز از تماس محافظت‌نشده با حیوانات اهلی و وحشی و حفظ فاصله با دیگران است (همان: ۵-۹).

مهم‌ترین خصیصه این بیماری همه‌گیری آن است که این همه‌گیری به‌عنوان فوریت بهداشت عمومی اعلام شد (همان: ۳). به نظر می‌رسد همین خصیصه بیماری است که بیشترین پیامدهای اقتصادی و عاطفی را برای انسان به همراه دارد؛ زیرا تنها راه حل این همه‌گیری، قرنطینه و حفظ فاصله اجتماعی است. بیماری کرونا یک بیماری ناشناخته است و این ناشناخته‌بودن ایجاد ترس می‌کند (محدث اردبیلی و دیگران، ۱۳۹۸: ۲۵۶)؛ به همین دلیل، اضطراب در بیماران کرونایی شایع است؛ زیرا ترس از ناشناخته‌ها همواره برای بشر استرس‌زا بوده است (علی‌پور و دیگران، ۱۳۹۸: ۱۶۴-۱۶۵)؛ البته مهم‌ترین پیامد حال حاضر این بیماری، پیامد پزشکی آن است؛ زیرا تاکنون درمان مناسبی برای آن کشف نشده است (محدث اردبیلی، ۱۳۹۸: ۱۴۶) و تا زمان نگارش مقاله حاضر تعداد مبتلایان به این بیماری در کل جهان به عدد ۵۲۵۹۲۱۲ نفر و تعداد فوت‌شدگان ناشی از آن به عدد ۳۳۷۰۲۲ نفر می‌رسد (خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۹۹ب).

باید اقرار کرد از مهم‌ترین پیامدهای ناشی از این بیماری، پیامدهای اقتصادی آن است. این ویروس نه تنها سلامتی انسان‌ها در کشورهای مختلف را تهدید می‌کند، اقتصاد آنها را نیز درگیر خود کرده است. این ویروس تهدیدی جدی برای رشد اقتصاد جهانی به‌شمار می‌آید و پیش‌بینی رشد ناخالص داخلی جهانی را در فصل اول

به مسئله پردازد (Boethius 1968: 133). بوئتیوس در تسلا ی فلسفه به دنبال آن است تا به کمک عقلانیت، غم و اندوه و عاطفه را که از ملزومات از دست دادن چیزی است، کنار بزند و با درک جایگاه انسان در آفرینش خداوند، با شناخت خود و غایت خود به آرامش حقیقی برسد (Reiss, 1981: 40). از نظر بوئتیوس انسان‌ها باید برای خوشبختی، طبیعت و ماهیت خود را کشف کنند و بشناسند (Arlig, n.d: 6). بوئتیوس در فصل ششم از دفتر اول تسلا ی فلسفه به تعریف انسان می‌پردازد. او انسان را موجودی فانی می‌داند که به او عقل عطا شده است (بوئتیوس، ۱۳۸۵: ۹۷) و به تعبیری دیگر، در فصل چهارم از دفتر پنجم از تسلا ی فلسفه، انسان را حیوان دویای ناطق می‌داند (همان: ۲۳۵). این بسیار مهم است که بوئتیوس تعریف دقیقی از انسان ارائه دهد. شناخت و تعریف درست از انسان از نظر بانوی فلسفه به‌عنوان نماد فلسفه و عقل‌گرایی بسیار حائز اهمیت است؛ زیرا از نظر او، شناخت مقصد نهایی، یعنی همان شناخت خداوند، در گرو شناخت همین مسئله است (Boethius 1968: 165-167).

بوئتیوس قائل به دوگانه‌انگاری انسان است؛ زیرا او انسان را به لحاظ جسم، فانی و به لحاظ نفس، فناپذیر می‌داند (بوئتیوس، ۱۳۸۵: ۱۲۸). در واقع بوئتیوس از عان دارد انسان نمی‌تواند فقط یک حیوان عاقل فانی باشد. از نظر او، تعریف انسان با ماهیت انسانی، عقلانی و فانی‌اش تنها در چارچوب مبدأ و خاستگاهش که از خدا سرچشمه می‌گیرد و به خدا ختم می‌شود، به درستی معنا خواهد داد (Douglas, 2009: 82). او در فصل چهارم از دفتر دوم تأکید می‌کند نفس انسان فناپذیر است (بوئتیوس، ۱۳۸۵: ۱۱۲).

بوئتیوس در این رساله، عامل و علت حیات یک شیء را وحدت آن شیء می‌داند. از نظر او، یک موجود تا زمانی می‌تواند موجودیت خود را حفظ کند که وحدت داشته باشد و اگر وحدت خود را از دست دهد، نابود و متلاشی خواهد شد (همان: ۱۶۷). این رأی بوئتیوس می‌تواند متأثر

آگوستین بوده است. اگرچه به‌صراحت از تأثیرپذیری خود از محاورات (Dialogues) آگوستین (۳۵۴-۴۳۰م) حرف نمی‌زند، هم یافته‌های محققان و هم محتوای تسلا ی فلسفه حاکی از آن است که دست‌کم بوئتیوس با این رسالهٔ آگوستین آشنا بوده است (Silk, 1939: 21).

اینکه بوئتیوس در کجا و در چه شرایطی تسلا ی فلسفه را نگاشته است، دارای اهمیت فراوانی است. آیا او در بازداشت خانگی بود؟ آیا با اعدام مواجه بود؟ آنچه او به ما می‌گوید این است که او در پانصد مایلی رم در مکانی نامشخص محصور است. بسیاری معتقدند تسلا ی فلسفه نه آخرین اثر بوئتیوس بوده و نه لزوماً در زندان نوشته شده است (Shanzer, 1984: 352-353). در هر صورت، هیچ نشانه‌ای وجود ندارد که بوئتیوس تسلا ی فلسفه را آخرین نوشتار خود بپندارد (Reiss, 1981: 46). در تسلا ی فلسفه فرآیندی که می‌تواند به درک حقایق نائل شود، به اندازهٔ همان حقایق دارای اهمیت است. بوئتیوس در این اثر نه تنها آنچه را باید فکر کند، اینکه چگونه باید فکر کند را به خواننده نشان می‌دهد. این اثر یک دیالوگ است که در آن فرد با آنچه به نظر می‌رسد یک چهرهٔ خارجی است، اما در واقع نویسنده یا جنبه‌ای از خود او است، مکالمه برقرار می‌سازد. در واقع ضروری است فرآیند آموزش در تسلا ی فلسفه «خودآموزی» باشد و به سبب تبیین وضعیت فکری و عاطفی بوئتیوس «یادگیرنده» محور باشد (Arch, 2008: 450).

۳- تعریف و چیستی انسان

بوئتیوس در زمان نگارش تسلا ی فلسفه به لحاظ سیاسی از قدرت سقوط کرده و در پی از دست دادن مقام، ثروت، افتخار و به قول خودش سعادت‌های دروغین و نیز خیانت دوستان خود دچار رنج بود. در اینجا است که بانوی فلسفه به او یادآور می‌شود او به‌عنوان فردی پرورش‌یافته در مطالعات دانشگاهی و فیلسوفانه باید مانند یک فیلسوف

خویشترن خویش است. شاید به همین دلیل شرایط بد مالی و بداقبالی مهم‌تر و با ارزش‌تر از دارایی و اقبال دنیوی است (لین، ۱۳۹۰: ۱۵۴). به نظر می‌رسد بوئیوس در پی آن است تا بگوید این شرایط جدید حاصل از سقوط سیاسی نیست که موجب تغییر ثروت و رفاه می‌شود؛ بلکه تغییر و ناپایداری، ذاتی آنها هستند و تنها در سایه شرایطی جدید بروز می‌کنند؛ خواه این شرایط جدید سقوطی سیاسی باشد، خواه یک بیماری همه‌گیر یا هر پدیده‌ای دیگر. اهمیت این شرایط جدید در یادآوری ناپایداری ثروت و رفاه مادی و نیاز و میل انسان به یک امر جاودانه است؛ امری حقیقی و ثابت که از دست‌رفتنی نیست. شناخت و ارزیابی شرایط جدید و اکاوی چرایی این بداقبالی‌ها و از دست دادن‌ها، تذکره‌ای برای شناخت خود انسان و غایت او می‌شود تا بدین وسیله به امر حقیقی جاودان نائل شود. این همان سیری است که بوئیوس در پی سقوط سیاسی و ملزومات آن طی می‌کند. او در فصل دوم از دفتر سوم قدرت، ثروت و لذت را کارگزاران دروغین سعادت برمی‌شمرد؛ چنانکه ارسطو در اخلاق، افتخار، کسب ثروت و لذت را مانع درست فکر کردن برمی‌شمرد یا افلاطون در جمهوری، افتخار، ثروت و افراط در اشتها را موجب سقوط دولت می‌داند. حتی در مسیحیت نیز سه وسوسه انسان یعنی غرور، خواهش چشم و شهوت جسم مذمت شده است (Reiss, 1981: 42)؛ بنابراین، بوئیوس در بحث سعادت‌های دروغین، هم ملهم از مکتب نوافلاطونی و هم تعالیم مسیحی است. بانوی فلسفه بعد از شناساندن خیرهای دروغین اذعان می‌دارد با اینکه همه اینها در ظاهر خوب‌اند، نمود دروغینی از سعادت واقعی‌اند و در پایان خودشان موجبات ناراحتی را فراهم می‌آورند؛ بدین صورت که در فصل سوم از دفتر سوم، بانوی فلسفه که سعادت واقعی را بازگشت به خود برشمرده بود، سعادت‌های دروغین را نه‌تنها متضمن استغناء انسان نمی‌بیند، آنها را دلیلی بر نیازمندی بیشتر انسان بر می‌شمرد؛ زیرا انسان همواره در طلب چیزهایی است که

از این آموزه افلاطون، ارسطو و افلوپین باشد؛ مبنی بر اینکه وجود مساوی با وحدت است و هر موجودی که وحدت خود را از دست دهد، فاقد وجود خواهد شد (ایلخانی، ۱۳۸۰: ۲۰۲؛ Chadwich 1981: 196). بوئیوس معتقد است انسان همچون همه موجودات زنده دیگر تا زمانی موجود زنده خوانده می‌شود که وحدت نفس و بدن او برقرار باشد و زمانی که بین این نفس و بدن جدایی افتد، مرگ اتفاق می‌افتد (بوئیوس، ۱۳۸۵: ۱۶۷).

بوئیوس براساس یک اصل منطقی، انسان را مختار می‌داند و آن اینکه هیچ ذات عاقلی نمی‌تواند بدون اختیار وجود داشته باشد. به نظر او، موجود ذی‌عقل به‌واسطه عقل و بی‌نیاز از غیر همه امور را می‌شناسد و آن چیزی را که باید از آن دوری کند، از آن چیزی که مطلوب است، تمیز می‌دهد. هر عاقلی براساس عقل طالب مطلوب و دافع منفور است و این دلیل بر آزادی اراده موجود صاحب عقل است (همان: ۲۲۴).

۴- سعادت‌های دروغین و فرآیند بازگشت

بوئیوس به دنبال شناخت خود و غایت خود باید در گام نخست، سعادت واقعی را از خیرهای دروغین تشخیص دهد؛ زیرا بانوی فلسفه، شرط رسیدن به سعادت واقعی را کنارزدن اشباح و سایه‌ها می‌داند (همان: ۱۳۳-۱۳۴). از نظر بوئیوس، تفاوت بین سعادت واقعی و خیرهای دروغین، تفاوت بین سعادت واقعی و تصویر سعادت (Image of Happiness) است (Arlig, n.d: p 6).

بوئیوس به کمک فلسفه به دنبال آن است تا به ماهیت حقیقی تمول و رفاه مادی پی ببرد. او با توجه به دگرگونی شرایطش به این نکته رهنمون شده است که جوهره ثروت و رفاه تغییر است. در واقع بوئیوس به کمک فلسفه می‌یابد زمانی می‌تواند احساس مالکیت بر چیزی داشته باشد و خود را صاحب چیزی بداند که آن چیز جاودانه باشد؛ زیرا آنچه جاودانه باشد، از دست‌رفتنی نخواهد بود. تنها چیزی که امور موقتی گذرا نمی‌توانند آن را از انسان بگیرند،

مقصد را فراموش کرده‌ای» مقدمات فرآیند بازگشت به خود را برای بوئیوس فراهم می‌آورد (همان: ۹۶-۹۸). بانوی فلسفه مشکل اصلی بوئیوس را دورشدن از حقیقت و چیستی خود می‌داند و از نظر او، تبعید خودساختهٔ بوئیوس همین است (Boethius 1968: 167). او به بوئیوس یادآور می‌شود او به‌عنوان فردی پرورش‌یافته در مطالعات دانشگاهی و فیلسوفانه باید مانند یک فیلسوف به مسئله بپردازد و اجازه ندهد غم و اندوه حاصل از خیانت دوستان و از دست دادن سعادت‌های بیرونی موجب شود او مانند یک فرد عادی بی‌توجه به تعالیم فلسفی با این بداقبالی‌ها مواجه شود (ibid: 133).

نکتهٔ مهم این است که طبق گفته‌های بانوی فلسفه، میل به خیر حقیقی به‌طور طبیعی در نفوس انسان‌ها قرار دارد و آن چیزی که انسان را از این خیر دور می‌کند توجه به خیرات دروغین بیرونی مثل کسب ثروت، افتخار، قدرت و ... است. او معتقد است همهٔ مخلوقات به طرق مختلف در پی رسیدن به یک غایت واحد یعنی سعادت‌اند و این سعادت اکمل خیرات است و چون همهٔ خیرات را در بر دارد، خیری بالاتر از آن وجود ندارد؛ پس هر کس که به این خیر اعلیٰ برسد، دیگر در طلب چیزی نخواهد بود (بوئیوس، ۱۳۸۵: ۱۳۵-۱۳۶). او می‌گوید همهٔ انسان‌ها طبیعتاً در پی نیل به خیرند؛ منتها انسان‌های پلید به دلیل هواهای نفسانی ممکن است خیرهای دروغین را به جای سعادت واقعی در نظر بگیرند و طالب آن باشند؛ اما انسان‌های نیک سیرت هرگز این خیرهای دروغین را به جای سعادت واقعی اشتباه نمی‌گیرند (همان: ۱۸۳-۱۹۰). فلسفه در اینجا نشان می‌دهد چگونه مسیریایی مانند دستیابی به ثروت یا قدرت سیاسی، انسان را از سوق به سعادت واقعی باز می‌دارند. در چنین مواردی انسان‌ها درک تحریف‌شده‌ای از سعادت واقعی دارند یا به روشی نادرست در پی آن‌اند (Arlig, n.d: p 6).

در ابتدای شعر فصل دوم از دفتر سوم آمده است: «قوتی که می‌بخشد طبیعت قهار به عنانی که جهان را

ندارد و نگران از دست دادن چیزهایی است که دارد؛ یعنی غم حضور یکی و غیبت حضور دیگری همواره با انسان همراه است (بوئیوس، ۱۳۸۵: ۱۴۰-۱۴۲).

این‌طور برداشت می‌شود که بوئیوس به این دلیل از افتخار، ثروت، قدرت و لذت به‌عنوان سعادت‌های دروغین یاد می‌کند که اینها همیشگی نیستند و تحت تأثیر عوامل و اتفاقات بیرونی تغییرپذیر و از دست رفتنی هستند. به دست آوردن آنها، نه‌تنها تضمینی برای بودن آنها نیست، عامل نگرانی جدیدی است و آن نگرانی «از دست دادن» است. بوئیوس سقوط سیاسی خود را عامل این از دست دادن‌ها نمی‌داند؛ بلکه ماهیت این سعادت‌ها را عامل از دست دادنشان می‌داند. اهمیت اتفاقاتی مانند سقوط سیاسی، همه‌گیری یک بیماری یا اتفاقاتی از این دست در این است که انسان پی به ماهیت تغییرپذیر این سعادت‌ها می‌برد و در پی شناخت و وضعیت جدید، به دنبال شناخت خود، غایت خود و آن سعادت راستینی است که پایداری و ویژگی ذاتی آن است. انسان نمی‌تواند به این پایداری و ناپایداری بی‌توجه باشد؛ زیرا به‌عنوان موجودی که از بدن و نفس تشکیل شده است، مدام با دو مفهوم فنا و بقا سروکار دارد. پایداری سعادت راستین است که آرامش حقیقی را به همراه دارد و این فلسفه است که در شناخت این وضعیت جدید، حقیقت و غایت انسان و تمییز سعادت‌های دروغین از سعادت راستین دست به کار می‌شود.

بوئیوس در فصل ششم از دفتر اول اذعان می‌کند پروردگار خالق، منشأ و مبدأ همهٔ اشیا است و او است که کائنات را هدایت می‌کند و جهان بر نظامی متقن استوار است که هیچ چیز در آن تصادفی نیست. از نظر بانوی فلسفه همین که بوئیوس معتقد است جهان تصادفی نیست و تحت هدایت عقل الهی است، موجب خواهد شد تا او به سمت آن علت غایی هدایت شود که همهٔ کائنات میل به او دارند و بوئیوس به دلیل خیانت‌هایی که دیده است علم خود به آن را از یاد برده است. درواقع در اینجا بانوی فلسفه با تذکر اینکه «چگونه مبدأ را می‌شناسی اما

انسانی آشکار می‌شود که او نفس را نه تنها عامل حیات بخش به ماهیت حیوانی بدن و قوه‌ای برای ادراک می‌داند، آن را آن چیزی می‌داند که با کنار گذاشتن حواس به مفاهیم انتزاعی می‌رسد؛ البته مسلماً در این فرایند انتزاع، ذهن با تصاویر بصری گیج می‌شود (ibid: 131). شاید از همین بابت گاهی انسان‌ها خیرهای دروغین را به جای سعادت واقعی قلمداد می‌کنند. به نظر می‌رسد از نظر بوئیوس، سعادت را ستین، آن سعادت است که با مرگ پایان نپذیرد و چنانکه گذشت بوئیوس به دوگانه‌انگاری قائل انسان است؛ بنابراین، سعادت راستین از نظر او با جزء فناپذیر انسان، یعنی نفس در ارتباط است.

بوئیوس در این رساله با نشان دادن خود به عنوان انسان دچار عذاب و گمراهی از فلسفه به عنوان راهنمایی که عوامل نابودی این اندوه‌ها را به تصویر می‌کشد، تسلا می‌یابد (Nielsen, 2016:213). باید توجه داشت هدف بوئیوس از نگارش تسلائی فلسفه، کمک به خود در تحمل غم و اندوه نبوده است؛ بلکه او هدفی بزرگ‌تر را دنبال می‌کند. او بر آن است تا سقوط خود را به عنوان نابودی یک انسان خوب بر اساس خیرات موقتی و غیر واقعی این جهان نشان دهد (Reiss, 1981: 43). حال اگر از این منظر به بیماری همه‌گیر کرونا پرداخته شود، ابتدا باید وجه تمایز این بیماری با بیماری‌هایی در نظر گرفته شود که تا امروز، بشر با آن مواجه بوده است. امروزه سیاست‌های بهداشتی و سازمان‌های جهانی از جمله سازمان جهانی بهداشت تعریف علمی و اجتماعی از بیماری ارائه داده‌اند. قبلاً بیماری به ورود عامل خارجی به بدن تعریف می‌شد؛ اما در تعریف جدید، بیماری برساخته اجتماعی است و تنها ناشی از عامل خارجی به بدن نیست. پس نمی‌توان گفت تنها راه کنترل بیماری درمان‌های بالینی است؛ بلکه باید راه‌حل‌های اجتماعی و اقتصادی را برای درمان بیماری به خصوص بیماری‌های مزمن جستجو کرد؛ به طور مثال، بر اساس این تعریف جدید که مبنای سیاست‌های بهداشتی قلمداد شده است، فقر عامل

راهبر است» (بوئیوس، ۱۳۸۵: ۱۳۸) و در انتهای آن «جمله اجزای طبیعت چنین از سر گیرند راهی را که از آن خود دانند، سپس اصل خود شادمانه بازجویند آنها را تنها تکلیف این است که مبدأ خود چون غایت بجویند و عالم را قلمروی پایدار گردانند» (همان: ۱۳۸-۱۳۹)؛ این عبارات حاکی از این اصل طبیعی‌اند که همه انسان‌ها بازگشتی به خود دارند؛ زیرا همگی در پی آن‌اند تا با برترین و کامل‌ترین متصل شوند که به آن وابستگی دارند. بنابراین، در دفتر سوم، بازگشت تدریجی ثروت معنوی و فلسفی بوئیوس وجود دارد. شناخت بوئیوس از طریق یادآوری چیزهایی است که قبلاً می‌دانسته، اما به دلیل ناراحتی‌های پیش آمده، آن را فراموش کرده است؛ یعنی تعهد خود به فلسفه را (Ford Wiltshire, 1972: 217). این همان نکته‌ای است که بانوی فلسفه در دفتر اول به او یادآور شده بود که تبعید واقعی او نه یک تبعید سیاسی، تبعید خودساخته خود او است که فراموش کرده است چه کسی است و مقصدش چیست (Boethius 1968: 167)؛ بنابراین، در روند بازگشت به خود، بوئیوس در فصل ششم از دفتر سوم تأکید می‌کند خداوند منشأ همه موجودات است و سعادت‌های دروغین نمی‌توانند منشأ همه موجودات باشند؛ زیرا همه انسان‌ها در اصل و مبدأ یکی‌اند و مبدأ همگی خدا است؛ آنجا که می‌گوید: «مردم روی زمین را جمله سرچشمه یکی است ... در مبدأ خود اندیشه کنید و در مقام پروردگار جهان که همه چیز از او است ...» (بوئیوس، ۱۳۸۵: ۱۴۸-۱۴۹). در واقع بوئیوس در اینجا متأثر از آگوستین و نوافلاطونیان، خداوند را عقل جاویدان بی‌نیاز از همه چیز و یگانه دلیل ایجاب همه چیز می‌داند. از نظر او، میل به حکمت، یعنی همان میل به خدا را خداوند در نفوس انسان‌ها قرار داده است. او از این فرآیند به عنوان بازگشت به خود یاد می‌کند (Chadwick, 1981: 131).

بوئیوس صعود به سمت بالا را حرکت از معلوم به سمت مجهول می‌داند که در این حرکت، نقش نفس

از نتایج ایدهٔ «داروینیسیم» و «بقای اصلح» به‌عنوان ایدهٔ مرکزی سرمایه‌داری مدرن، زنده‌ماندن قوی‌ترها و از بین رفتن ضعیف‌ترها است، ما شاهدیم که در شرایط بحران، انسان‌های ضعیف‌تر قربانی می‌شوند تا نظام سرمایه‌داری بتواند راه فراری از بحران پیش آمده بیابد. متأسفانه در ماجرای بیماری کرونا اعمال این قاعده در نحوهٔ مراقبت غیر انسانی از افراد سالمند وجود دارد (خبرگزاری دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۹۹). شاید از این منظر بتوان گفت چرا برخی از کشورها در مواجهه با بیماران کرونایی و نحوهٔ ارائهٔ خدمات درمانی به آنها با توجه به محدودیت‌های موجود ناشی از تعداد زیاد بیماران مبتلا به این بیماری، ملاحظاتی مثل در اولویت قرار دادن جوانان و افراد فاقد معلولیت‌های جسمانی و روانی را برای اعطای خدمات پزشکی در دستور کار قرار داده‌اند؛ زیرا در چرخهٔ سرمایه‌داری مدرن افرادی مفید و ارزشمند خواهند بود که بتوانند به انباشت سرمایه کمک بیشتری کنند. پس در شرایط بحران و محدودیت‌ها حفظ جان آنها نسبت به سایر افراد جامعه یک ضرورت و اولویت تلقی می‌شود.

بر اساس این، در بعضی از کشورها مانند ایتالیا و انگلستان دستورالعمل‌هایی به‌منظور انتخاب نجات جان انسان‌ها بر اساس اولویت‌های اعلام شده، به بیمارستان‌ها داده شد. این معضل ناشی از این نگرش است که طبق سیاست این دولت‌ها افراد سالمند و ازکارافتاده عدد دانسته می‌شوند نه انسان (خبرگزاری دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۹۹)؛ برای نمونه، در کشور آمریکا دستورالعمل‌هایی وجود داشت که طبق آن هزاران نفر از افراد سالمند، بیماران سرطانی و معلولان ذهنی از دسترسی به مراقبت‌های پزشکی مربوط به کرونا منع شدند و به‌صراحت از ممنوعیت استفاده از دستگاه‌های تنفسی برای معلولان آمریکایی در وضعیت کرونا صحبت شد. کشور آمریکا در برخورد با بیماران کرونایی با تبعیض نژادی نیز دست به گریبان است. بنا بر گزارش نیویورک تایمز، واشنگتن به مناطقی از آمریکا که بیشترین ساکنان آن

بیشترین بیماری‌ها تشخیص داده شده و کاهش فقر از راه‌های اصلی درمان بیماری است. با همهٔ این تفاسیر، به‌یکباره جهان با ویروسی به نام کرونا مواجه می‌شود که اتفاقاً کشورهای ثروتمند جهان را بیشتر درگیر خود کرده است؛ کشورهای غربی که فلسفهٔ او مانیزم یا انسان‌محوری از مبانی و اصول آنها در سیاست‌گذاری سلامت آنها است (سعیدی، ۱۳۹۹). درخصوص بیماری کرونا، این تعریف از بیماری نیز تا حدود زیادی نقض شده است و امکانات و رفاه بیشتر نتوانسته است مصونیتی برای کشورهای ثروتمند ایجاد کند و در مقابله با این بیماری یا حتی کنترل و مدیریت آن راهگشا باشد. با شیوع بیماری کرونا و ویژگی «همه‌گیری» این بیماری مؤلفه‌هایی همچون ثروت، لذت، اقتدار، قدرت و اقتصاد و ... که به عوامل بیرونی وابستگی دارند و اموری پایدار تلقی نمی‌شوند، به‌شدت تحت تأثیر قرار گرفتند و یک بار دیگر ماهیت تغییرپذیر آنها آشکار شد. مؤلفه‌هایی که به‌عنوان اموری ناپایدار نه‌تنها نمی‌توانند آرامش حقیقی را برای انسان به ارمغان بیاورند، در تأمین رفاه و آسایش مادی انسان که از لوازم تمول و رفاه مادی است، ناکارآمد ظاهر شده‌اند.

بیشتر کشورهای ثروتمند و حتی بسیاری از کشورهای جهان سوم از الگوی اقتصاد سرمایه‌داری پیروی می‌کنند (دادگر، ۱۳۷۸: ۱۴۷). بر اساس اخلاق کارکردی پروتستان به‌عنوان بخش تکمیل‌کنندهٔ ایدئولوژی سرمایه‌داری تلاش و کار جدی، پشتکار و صرفه‌جویی اموری زمینی‌اند که انسان به‌واسطهٔ آنها می‌تواند از استعدادهای خدادادی خود به‌نحو احسن بهره‌گیرد (همان: ۱۶۰-۱۶۱). به نظر می‌رسد در چنین نظامی افرادی مفید خواهند بود که بتوانند کار بیشتری انجام دهند و سرمایهٔ بیشتری انباشت کنند. طرفداران داروینیسیم اجتماعی و ایدهٔ بقای اصلح از آن به‌عنوان دست‌انویزی برای حذف ضعیفان و بقای قدرتمندان و ثروتمندان در جامعه بهره‌بردند (عسگریور و شیخ‌رضایی، ۱۳۹۷: ۱۱۷). طبق نظر احمد نادری^۳، وقتی

انسان‌ها فرقی نمی‌کنند؛ ماهیت این سعادت‌ها تغییرپذیری و ناپایداریشان است. خواه یک پدیده طبیعی، یک بیماری یا یک معادله سیاسی پرده از ماهیت تغییرپذیر آنها بر می‌دارد.

درواقع بوئیوس می‌خواهد بگوید حتی اگر انسان همه خصوصیات که او را از دیگران متمایز می‌سازد و متصرفاتش را از دست دهد، باز انسان است و انسانیت او با از دست دادن‌ها از بین نمی‌رود؛ بنابراین، هدف و شاکله زندگی او باید بر اساس همین گوهر حقیقی ترسیم شود. وقتی معیار این باشد چگونگی از دست دادن، بیماری، سقوط سیاسی و ... مهم نیست. آنچه مهم است بازگشت به طبیعت خود است. آنچه که نیل به آن همیشه همراه ما است و جز با رسیدن به آن به آرامش نخواهیم رسید.

۵- خیر حقیقی (بالترین سعادت)

از نظر بوئیوس، خداوند کامل‌ترین و نیکوترین اشیا است؛ زیرا اگر خداوند کامل‌ترین و نیکوترین اشیا دانسته نشود، او نمی‌تواند منشأ همه موجودات باشد. در این صورت، این زنجیره دچار تسلسل می‌شود و همیشه شیئی وجود خواهد داشت که نیکوتر و کامل‌تر از آن تصورشدنی باشد. با توجه به اینکه عقلاً معطی بالاتر از قابل است و خداوند برتر از همه چیز دانسته شد، او نمی‌تواند این خیر را از غیر خود کسب کند (بوئیوس، ۱۳۸۵: ۱۶۰-۱۶۱). بوئیوس در فصل دهم از دفتر سوم می‌گوید: «خاستگاه جهان چیزهای محدود یا ناقص نیست؛ بلکه چیزهایی کامل و تماماً بسیط است».

بوئیوس در تسلائی فلسفه اثبات می‌کند سعادت همان خیر است و این خیر غایت همه چیز و همه موجودات است (همان: ۱۷۱). به طور کلی، استدلال بوئیوس در بحث مذکور از این قرار است: ۱. خیر اعلی وجود دارد و سرچشمه همه خیرها است؛ ۲. دو خیر اعلی نمی‌توانند وجود داشته باشند؛ چون اگر یکی فاقد چیزی باشد که دیگری دارا است، کمال او نقص خواهد شد؛ ۳. خداوند

را سیاه‌پوستان تشکیل می‌دهند، در تأمین تجهیزات پزشکی در مقابله با بیماری کرونا توجه نمی‌کند (ستاد حقوق بشر قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۹). چنانکه بیان شد شاید در نظام‌های سرمایه‌داری با همه مبانی، ویژگی‌ها و اهدافی که دارند، حفظ منابع درآمدزا مهم‌تر از حفظ انسانیت و فضایل اخلاقی است و بنابراین، در این جوامع، اینار، از خودگذشتگی، تقسیم یکسان منابع و ... مطرح نمی‌شود. از همین رو ویروس کرونا که تهدیدی جهانی و فرامرزی است، تبیین‌کننده این موضوع مهم است که چقدر نظام‌های مدرن جهانی در زمینه‌های بهداشت، حقوق بشر و ... فقیر و از آرمان‌های انسانی دورند.

با ظهور بیماری کرونا در جهان، سبک زندگی مدرن که مبتنی بر حق انتخاب، کثرت‌طلبی و تنوع‌جویی است، به طرز درخور توجهی محدود شده است (سعیدی، ۱۳۹۹). تأکید بر لذت و کامجویی که از نتایج در حال زیستن است، با حذف مبدأ و منتها محقق شده که از شاخصه‌های اومانیسم است (کنگرانی فراهانی، ۱۳۹۶: ۴۷). حال آنکه در سیر فلسفی بوئیوس، برای نیل به خیر حقیقی باید هم مبدأ و هم مقصد را در نظر داشت و اساساً شناخت انسان بدون توجه به این مبدأ و مقصد میسر نخواهد شد. بوئیوس به دنبال شناخت انسان است تا بتواند حقیقت غایی او و مقصد نهایی او را بشناسد. وقتی انسان مبدأ و منتها را نادیده بگیرد، سعادت‌هایی اصل و شاکله خوشبختی انسان را تشکیل می‌دهند که جوهری ناپایدار و متغیر دارند و یک بیماری یا هر پدیده دیگری آنها را تحت الشعاع خود قرار می‌دهد و این ازدست‌رفتنی بودن آنها عامل نگرانی‌ها و پیامدهای ناشی از آن خواهد بود. بیماری کرونا بر مؤلفه‌هایی مانند ثروت، اقتصاد، لذت، افتخار، قدرت و ملزومات آنها تأثیر گذاشته است. اگر سقوط سیاسی یک فرد ثروت، لذت، افتخار و قدرت را از او می‌گیرد، حال جهان با بیماری‌ای روبه‌رو است که همه اینها را از افراد کثیری در بازه زمانی کوتاهی می‌گیرد. بیماری کرونا یا سقوط سیاسی یک فرد یا افراد کثیری از

مقولات خاکی و مادیات مانع رسیدن او به کمال مطلوب خود می‌شود، یک اصل نوافلاطونی است؛ زیرا آگوستین نیز متأثر از مکتب نوافلاطونی بر مراقبت و اصلاح نفس به منزلهٔ وسیلهٔ نجات بسیار تأکید داشت (مورفی، ۱۳۹۱: ۳۰).

نتیجه

در این مقاله سعی شد تا بررسی شود آیا تسلا یابی بوئیوس از فلسفه در مواجهه با سعادت‌های دروغین در موارد مشابه سقوط سیاسی و ملزومات آن، مانند همه‌گیری یک بیماری مانند کرونا و پیامدهای ناشی از آن یا هر پدیدهٔ طبیعی دیگری نیز جوابگو خواهد بود یا خیر. بدین منظور، به تعریف بوئیوس از انسان، سعادت‌های دروغین، سعادت راستین و فرآیند بازگشت به خود پرداخته شد که به نیل انسان به خیر حقیقی منجر می‌شود و در نهایت، این نتایج حاصل شدند که بوئیوس در تعریف انسان، انسان را موجودی فانی می‌داند که به او عقل عطا شده است. او قائل به دوگانه‌انگاری است و بدن انسان را فانی و نفس او را فنا ناپذیر می‌داند. بوئیوس معتقد است برای شناخت سعادت راستین باید بتوان آن را از سعادت‌های دروغین تشخیص داد. از نظر او، لازمهٔ سعادت راستین، پایداری است و از خصوصیات ماده ناپایداری است؛ بنابراین، آن سعادت‌هایی که به جزء مادی انسان مربوط می‌شوند، در عین حال که برای زندگی خاکی بشر ضروری‌اند، پایدار نیستند. گاهی بر اثر سقوط سیاسی یک فرد و گاه بر اثر یک بیماری همه‌گیر مانند کرونا از بین خواهند رفت و این به ماهیت تغییرپذیر این ثروت‌های مادی باز می‌گردد. از نظر بوئیوس، خیر حقیقی پایدار است؛ پس مربوط به جزء غیر مادی انسان، یعنی نفس است که فنا ناپذیر دانسته شد. خداوند در طبیعت انسان، نیل به این خیر، یعنی همان خداوند را قرار داده است و فلسفه کمک می‌کند تا انسان با شناخت خود، از طریق فرآیند بازگشت به خود به آن رهنمون شود.

پی‌نوشت

سرچشمهٔ همهٔ اشیا و نیکو است؛ ۴. اگر خداوند خیر کامل نباشد، نمی‌تواند منشأ اشیا باشد؛ چون در این صورت، نیکوتر از خدا تصور شدنی است و ۵. سعادت واقعی و خدا هر دو یکی‌اند (بوئیوس، ۱۳۸۵: ۱۵۹-۱۶۰). آنسلم (۱۱۰۹-۱۰۳۳م) نیز بر اساس همین تعریف، سیر فکری مشابهی را در کتاب گفتگو با خود (*Monologion*) دنبال می‌کند و خدا را موجودی می‌داند که نمی‌توان بزرگ‌تر از آن را تصور کرد (ژیلسون، ۱۳۸۹: ۱۴۸). خیر نهایی بوئیوس در تسلا ی فلسفه با خود خداوند مشخص می‌شود و فلسفه نتیجه می‌گیرد سعادت ما خود خدا است، خدا و خیر یکی‌اند و انسان‌ها طبیعتاً میل به این خیر دارند (Arber, 1943: 401).

به نظر می‌رسد بوئیوس با تمییز سعادت‌های دروغین از سعادت راستین به دنبال آن است تا بگوید بعضی از سعادت‌ها با جزء مادی انسان در ارتباط‌اند و متضمن حیات مادی بهتر در جهان خاکی‌اند؛ اما سعادت راستین با جزء معنوی انسان در ارتباط است که فنا ناپذیر است. به تعبیر دیگر، سعادت راستین، سعادت است که بعد از مرگ هم بقا داشته باشد. او می‌داند «تغیر» ذاتی ثروت‌های مادی است و به این نکته پی می‌برد که مالکیت بر امور مادی، مالکیت حقیقی نیست؛ زیرا ثروت و رفاه مادی فاقد جاودانگی و پایداری است. همچنین، او نفس انسان را فنا ناپذیر می‌داند؛ بنابراین، سعادت واقعی با این جزء از انسان که بقا دارد، در ارتباط است. این‌طور برداشت می‌شود که از نظر او، لازمهٔ سعادت حقیقی، پایداری آن است و آنچه به جهان مادی تعلق دارد، ناپایدار است و پایداری از لوازم ماده نیست.

درواقع بوئیوس در اینجا بر آن است تا طبق تعالیم افلاطونی ناراحتی‌های دنیوی متعلق به الههٔ ثروت یا یک سرنوشت متغیر را ناپایدار معرفی کند و با تأکید بر بقای نفس به تلاش برای پیوستن به امور الهی و آسمانی توصیه کند (Patch, 1935: 404). به نظر می‌رسد تأکید بوئیوس در تسلا ی فلسفه بر اینکه توجه بیش از حد انسان به

- ۱۰- بوئیوس، آنلیسیوس مانلیوس سورنیوس، (۱۳۸۵)، تسلائی فلسفه، سایه میثمی، تهران، سمت، چاپ اول.
- ۱۱- خالندی، علی (۱۳۹۴)، «بوئیوس مردی فراتر از قرون وسطی»، مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی، <http://cgie.org.ir/fa/news/116109>
- ۱۲- دادگر، یدالله، (۱۳۷۸)، «نظام سرمایه‌داری از زبان اقتصاددانان سرمایه‌داری»، کتاب نقد، شماره ۱۱، صص ۱۴۶-۱۷۳.
- ۱۳- ژیلسون، اتین، (۱۳۸۹)، تاریخ فلسفه مسیحی در قرون وسطی، رضا گندمی نصرآبادی، قم، انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، چاپ اول.
- ۱۴- سعیدی، علی اصغر، «جامعه شناسی کرونا/پیامدهای اجتماعی کرونا چیست؟»، ۱۳۹۹/۰۲/۰۳، روزنامه سازندگی، <http://sazandeginews.com/News/7094>.
- ۱۵- عسگرپورعلی، مریم و حسین شیخ‌رضایی، (۱۳۹۷)، «داروینیسیم اجتماعی از نگاه مایکل روس: بررسی نقادانه»، فلسفه تحلیلی، شماره ۳۳، صص ۱۱۷-۱۴۲.
- ۱۶- علی‌پور، احمد، قدمی، ابوالفضل، علی‌پور، زهرا و حسن عبدالله‌زاده، (۱۳۹۸)، «اعتباریابی مقدماتی مقیاس اضطراب بیماری کرونا (CDAS) در نمونه ایرانی»، سلامت، شماره ۴، صص ۱۶۳-۱۷۵.
- ۱۷- فرنوش، غلامرضا، علیشیری، غلامحسین، حسینی ذیجود، سیدرضا، درستکار، روح‌الله و علیرضا جلالی‌فراهانی، (۱۳۹۹)، «شناخت کروناویروس نوین - ۲۰۱۹ و کووید-۱۹ براساس شواهد موجود - مطالعه مروری»، طب نظامی، شماره ۱، صص ۱-۱۱.
- ۱۸- کنگرانی‌فراهانی، وحید، (۱۳۹۶)، «تأملاتی در باب اومانیسیم»، معرفت، شماره ۱۲، صص ۴۱-۴۸.
- ۱۹- لین، تونی، (۱۳۹۰)، تاریخ تفکر مسیحی، روبرت آسریان، تهران، فروزان، چاپ چهارم.
- ۲۰- محدث اردبیلی، ابوالفضل، جوادیان‌نیک، سمیه، آزادمنش، مصطفی و امیر مکیان، (۱۳۹۸)، «کرونا "تعاریف، مداخلات، پیامدها"»، مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی، شماره ۲۳، صص ۱۴۵-۱۴۹.
- ۲۱- محدث اردبیلی، ابوالفضل، روشن، فاطمه، نجارزاده و الهام طرّقه، (۱۳۹۸)، «نقش روان‌شناسان در بحران‌های طبیعی» مطالعه موردی: شیوع بیماری کرونا در ایران»، تحقیقات جدید در علوم انسانی،

۱. استاد فلسفه در دانشگاه ژوهانسبورگ در آفریقای جنوبی است. حوزه پژوهشی او فلسفه علم (علیت، تبیین و پیش‌بینی) است و در فلسفه اپیدمیولوژی مرجعیت دارد.
۲. ایلخانی ۱۳۷۶، بحرانی ۱۳۹۰، علی‌پور و دیگران ۱۳۹۸، فرنوش و دیگران ۱۳۹۹، Arber 1943, Ford Wiltshire 1972, Reiss 1981, Donato 2013.
۳. رئیس مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران و عضو هیئت علمی دانشگاه تهران.

منابع

- ۱- «آخرین وضعیت ابتلا به کرونا در جهان، این آمار به‌روزرسانی می‌شود»، ۱۳۹۹/۰۳/۰۲، خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)، <https://www.irna.ir/news/83710918/>.
- ۲- «تأثیرات فراگیر شیوع ویروس کرونا بر اقتصاد جهان»، ۱۳۹۹/۰۱/۲۵، روزنامه اقتصادی آسیا، <https://www.asianews.ir/fa/newsagency/1632/>.
- ۳- «کرونا اهرم نتوکاپیتالیزم برای قتل جامعه سالخوردهگان غربی/قر بازیان نظام سرمایه‌داری»، ۱۳۹۹/۰۱/۰۶، خبرگزاری دانشگاه آزاد اسلامی (آنا)، <https://ana.ir/fa/news/32/479589/>.
- ۴- «کرونا و سایه خودکشی بر سر شهروندان آمریکایی»، ۱۳۹۹/۰۳/۰۳، خبرگزاری جمهوری اسلامی (ایرنا)، <https://www.irna.ir/news/83792696/>.
- ۵- «ممنوعیت استفاده از دستگاه تنفسی برای معلولان آمریکایی در بحران کرونا»، ۱۳۹۹/۰۱/۱۵، ستاد حقوق بشر قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران، <http://www.humanrights-iran.ir/news-77471.aspx>.
- ۶- ایلخانی، محمد، (۱۳۷۶)، «خدا و خیر از نظر بوئیوس»، نامه فلسفه، شماره ۱، صص ۶۷-۱۰۴.
- ۷- ایلخانی، محمد، (۱۳۸۰)، متافیزیک بوئیوس، تهران، الهام، چاپ اول.
- ۸- ایلخانی، محمد، (۱۳۹۳)، تاریخ فلسفه در قرون وسطی و رنسانس، تهران، سمت، چاپ هشتم.
- ۹- بحرانی، مرتضی، (۱۳۹۰)، «قدرت در تسلائی فلسفه»، تاریخ فلسفه، شماره ۳، صص ۱۸۱-۱۹۶.

- شماره ۲۴، صص ۲۵۵-۲۵۹.
- ۲۲- منجمی، علیرضا و حمیدرضا نمازی، «فلسفه علم، اپیدمیولوژی و کرونا»، ۱۳۹۹/۰۲/۱۳، همشهری آنلاین،
<https://www.hamshahrionline.ir/news/507396/>.
- ۲۲۳- مورفی، نانسی، (۱۳۹۱)، چستی سرشت از سان، علی شهبازی، سید محسن اسلامی، قم، انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب، چاپ اول.
- 24- Arber, Agnes, (1943), "Spinoza and Boethius". *Isis*, Vol. 34, No. 5, pp. 399-403. <https://www.jstor.org/stable/225738>.
- 25- Arch, Jennifer, (2008), "The Boethian 'Testament of Love'", *Studies in Philology*, Vol. 105, No. 4, pp. 448-462. <https://www.jstor.org/stable/20464333>.
- 26- Arlig, Andrew W, (n.d), "Boethius", *In Encyclopedia of Medieval Philosophy*. <https://link-springer-com.ezp3.semantak.com/content/pdf/10.1007%2F978-94-o24-1151-5-88-2.pdf>.
- 27- Boethius, Anicius Manlius Severinus, (1968), *Boethius, Tractates, De Consolatione*, Loeb Classical Librar, Translation by H.F, Stewart and E.K Rand, Cambridge Massachusetts Harward University Press.
- 28- Chadwick, Henry, (1981), *Boethius the Consolation of Music, Logic, Theology and Philosophy*, First published, Oxford University press, New York.
- 29- Claassen, Jo- Male, (2007), "Literary Anamnesis: Boethius Remembers Ovid", *Helios*, Volume 34, Number 1, pp 1-35. <https://doi.org/10.1353/hel.2007.0000>.
- 30- Curley, III, Thomas F, (1987), "The Consolation of philosophy as a Work of Literature", *The American Journal of Philology*, 2, pp 343-367. Published by: The Johns Hopkins University Press.
- <https://www.jstor.org/stable/294821>.
- 31- Donato, Antonio, (2013), "Self-Examination and Consolation in Boethius' 'Consolation of Philosophy'", *The Classical World*, Vol. 106, No. 3, pp. 397-430. <https://www.jstor.org/stable/24699933>.
- 32- Douglas V., Henry, (2009), "Quid Ipse Sis Nosse Desisti", *In The Normativity of the Natural*. https://link-springer-com.ezp3.semantak.com/content/pdf/10.1007%2F978-90-481-2301-8_6.pdf.
- 33- Ford Wiltshire, Susan, (1972), "Boethius and the 'summum bonum'", *The Classical Journal*, Vol. 67, No. 3, pp. 216-220. <https://www.jstor.org/stable/3296595>.
- 34- Nielsen, Melinda E, 2016,, "Translating Lady Philosophy: Chaucer and the Boethian Corpus of Cambridge, University Library MS ii. 3. 21", *The Chaucer Review*. Vol. 51, No. 2: pp. 209-226. <https://www.jstor.org/stable/10.5325/chaucerrev.51.2.0209>.
- 35- Patch, Howard, 1935,, "Necessity in Boethius and the Neoplatonists". *Speculum*, Vol. 10, No. 4, pp. 393-404. <https://www.jstor.org/stable/2846776>.
- 36- Leiss, Edmund, 1981,, "The Fall of Boethius and the Fiction of the 'Consolation Philosophiae'", *The Classical Journal*, Vol. 77, No. 1, pp. 37-47. https://www.jstor.org/stable/3297357?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents.
- 37- Shanzer, Danuta, 1984,, "The Death of Boethius and the 'Consolation of Philosophy'", *Hermes*, 112. Bd., H. 3, pp. 352-366. <https://www.jstor.org/stable/4476386>.
- 38- Silk, Edmund T., 1939,, "Boethius's

Consolatio Philosophiae as a Sequel to Augustine's Dialogues and Soliloquia". *The Harvard Theological Review*, Vol. 32, No. 1, pp. 19-39.

<https://www.jstor.org/stable/1508070>.

